Schubert András

Pusztalék

„*Eloszlik minta búborék, smarad mivolta pusztalék...*” énekeltem lelkesen a fürdőkádban, ahogy Svéd Sándortól hallottam annyiszor Aranka néni gramofonján. A pusztalék nem hangzott sokkal értelmetlenebbnek, mint annyi más szó, amiket az operaáriákban hallani lehetett. Azt, hogy „puszta lég” valószínűleg még annyira sem értettem volna. A buborékról viszont határozott tapasztalataim voltak, és a szappanhabos fürdőkádban kifejezetten jól esett róla énekelni. Hét–nyolc éves lehettem, az agyam szivacsként szívott be minden ismeretet. Például a szivacsról, amivel éppen tengeralattjáróst játszottam a kádban, talán az Élet és Tudományból tudtam meg frissiben, hogy tengeri állatokból szárítják. „Szivacsállatka”, tetszett ez a becéző név, mint ahogy a „papucsállatka” is, bár azt is tudtam, hogy annak viszont nincs sok köze a fürdőpapucsomhoz. Lenyűgözött a világ következetes következetlensége.

Aranka néni rajongott Svéd Sándorért. Persze nemcsak érte, hanem mindenért és mindenkiért, aki és ami az őt körülölelő zenefüggöny része volt. Ez a zenefüggöny választotta el Aranka nénit a világtól, és ez is kötötte össze vele. Akkor legfeljebb csak éreztem, most már tudom, hogy számára én voltam az egyetlen, aki az ő lényét, gondolatait, érzéseit megőrizheti, és esetleg majd továbbadhatja. Én, a testvére unokája. Férjét, Frici bácsit és fiait, Jancsit és Józsit elvitték. Mint sok mást is a családunkból. Elvitték. A *láger*, *koncentrációs tábor*, *Auschwitz* nem voltak tabu szavak a családunkban, de ha az elvesztett rokonokról, barátokról beszéltünk, akkor elég volt ennyi: *elvitték*. Nagyszüleim visszajöttek, szüleim megmenekültek, én megszülettem. Aranka néninek én maradtam: Jancsika az ő Jancsija helyett. Sovány vigasz, poénkodhatnék akkori testalkatomon. Ezen éppenséggel Aranka néni sem próbált változtatni. Ínyencségeket, nyalánkságokat nem várhattam tőle. Nem is hiányzott. Kettőnk között nem volt más téma, csakis a zene. Meg persze minden más, de az is a zenén keresztül.

Ha csúnyákat mondtak rólam, vagy valamelyik barátomról az iskolában, előkerült a Rágalom-ária, és megértettem, hogy hogyan működik az emberi gonoszságnak ez a találmánya. Ha valamiben nagyon nem tudtam dönteni, Pedrillo elénekelte nekem, hogy „Mindig az nyer, aki mer!”. Aranka néninek minden helyzetre, örömre, bánatra volt zenei mondanivalója.

Azután megismertetett az előadóművészekkel. Főként zeneileg, de egy kicsit az emberi vonásaikkal is. Kiemelve persze, hogy ki „unsereiner", és ki nem. Az egyik oldalon Blau Jenő, aki Ormándy lett, Stern Gyuri, aki Solti. A másikon Furtwängler, aki akkora zseni volt, hogy neki meg lehetett bocsátani, hogy ott maradt a hitlerájban. Meg Gieseking vagy Cortot, akiknek nem lehetett. Minek is, amikor ott van Horowitz, Rubinstein, Schnabel?

Aranka néni lemezgyűjteménye töredéke volt a hajdaninak, de gyermeki szememnek így is beláthatatlan. Frici bácsi orvosprofesszorként lett sikeres, amellett azonban remekül csellózott is. Egy orvosokból álló vonósnégyesben játszott rendszeresen. Aranka néni zongoratanárnő és korrepetitor volt, néha Frici bácsiékkal kamarázott. A hanglemezeket szenvedélyesen gyűjtötték. A gyűjtemény nagy része odaveszett az ostrom alatt. Amikor biztossá vált, hogy Frici bácsi és a fiúk nem jönnek többé vissza, Aranka néni megvált a megmaradt hangszerektől, és a rádió, a lemezjátszó és a kották világában élte le hátralévő, nem is olyan rövid életét.

Csodálatos volt belépni ebbe zenével bélelt világba, ahol a sáros kalucsnival együtt az ember az előszobában hagyta a külvilág zavaros ügyleteit. Mégis, amikor gimnazista koromban szerelmi viharok dúltak bennem, Aranka néni szavak nélkül is tudta, hogy mikor van szükségem egy szívfájdító Schubert dalra, és mikor Figaro minden akadályt leküzdő optimizmusára.

Aztán eljött az idő, amikor kezdtem felismerni a függöny mögötti világ korlátait. Aranka néni, részben az én segítségemmel, lépést tartott ugyan a technikával, lett „mikrobarázdás" lemezjátszója és lemezei, később magnója is, de az újabb zenei világból csak keveset engedett be a függönyei mögé. Bartókot zongorapedagógusként nagyra tartotta, de nem értette, hogy zeneszerzőként „miért csapnak olyan nagy hűhót körülötte". Richterrel, akit istenítettem, nem tudott megbarátkozni. „Rideg, mint egy német, és zabolátlan, mint egy orosz" – ítélkezett ellentmondást nem tűrően. Reménytelen hittérítő tevékenységet folytattam, néha szinte haraggal váltunk el.

Annál nagyobb volt a meglepetésem, amikor egyszer egy kivételes kincset, egy kölcsönkapott Beatles lemezt vittem fel hozzá. Talán éppen csak bosszantani akartam vele egy kicsit. „Érdekes zene". Ez volt a véleménye. „Látszólag primitív harmóniák, de néha azt sem tudod, hogy dúrban vagy-e vagy mollban." Évekig vittem neki magnószalagokon az újabb és újabb Beatles számokat.

Aztán beütött a mennykő. Már egy ideje észrevettem, hogy hangosabban szól a lakásban a zene, mint régebben, azután ő is bevallotta, hogy

egyre rosszabbul hall. Azonnal körbeérdeklődtem orvos barátaimnál, hogy kihez érdemes fordulni, és hamarosan meglett a kérlelhetetlen diagnózis is. A hallóideg károsodását egy ideig még lehetett hallókészülékkel kompenzálni, de azután már az sem segített. A zenefüggönyt, ami minden zajt és zavart felfogott, kíméletlenül áttörte a csönd.

Maradtak a kották, amelyekből könnyűszerrel fel tudta eleveníteni a zenéket, de egyáltalán nem volt elégedett. „Mindig csak úgy szól, ahogy én el tudom képzelni, és az egy idő után nagyon unalmas." Kottával a kezében aludt el örökre.

Csendes volt a temetése is, beszéd és zene nélkül. Csak az én fejemben szólt a Beatles-től a „Golden Slumbers". És megértettem: ennyi egy élet. A függöny szétfoszlik, a buborék eloszlik. Mi marad? A pusztalék. Pontosan.